

10. Гай-Нижник П. Податкова політика Центральної Ради, урядів УНР, Української Держави, УСРР (1917–1930 рр.) / П.Гай-Нижник. – К.: Цифра-друк, 2006.

11. Гай-Нижник П. Український Державний банк: історія становлення (1917–1918 рр.). Документи і матеріали / П.Гай-Нижник. – К.: Цифра-друк, 2007.

12. Гай-Нижник П. Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918 р.) / П.Гай-Нижник. – К., 2004.

13. Гловінський С. Фінанси України в рр. 1917–1920 / С.Гловінський // Гловінський С. Фінанси У.С.С.Р. – Варшава: Український науковий інститут, 1938.

14. Гнатишак М. Державні гроші України 1917–1920 років. Ілюстрований історико-іконографічний нарис / М.Гнатишак. – Клівленд, 1973.

15. Добриловський М. З історії господарської політики незалежної України (1919–1920 рр.) / М.Добриловський // Збірник пам'яті Симона Петлюри. – Прага, 1930.

16. Доценко О. Літопис української революції / О.Доценко. – Т. 2. – Кн. 4. – Львів, 1924.

17. Кедровський В. 1919 рік / В.Кедровський // Свобода. – 1929

18. Кікта С. Каталог державних грошей України / С.Кікта. – Клівленд, 1974.

19. Лебідь-Юрчик Х. Бюджетове право / Х.Лебідь-Юрчик. – Львів, 1927.

20. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції / І.Мазепа. – Ч. II. – Берлін: Прометей, 1951.

21. Мартос Б. Українська валюта 1917–1920 років / Б.Мартос // Мартос Б., Зозуля Я. Гроші Української Держави. – Мюнхен, 1972.

22. Мартос Б., Зозуля Я. Гроші Української Держави / Б.Мартос, Я.Зозуля. – Мюнхен, 1972.

23. Назарук О. Рік на Великій Україні / О.Назарук. – Відень, 1920.

24. Неманов Л. М. Финансовая политика Украины (7 ноября 1917 – 4 февраля 1919 г.) / Л.М.Неманов. – К.: Культура и знание, 1919.

25. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР / М.Стахів. – Т. 7. – Скрантон, 1966.

26. ЦДАВО України. – Ф. 1509. – Оп.2. – Спр.24.

27. Там само. – Оп.5. – Спр.6.

28. Там само. – Спр.7.

29. Там само. – Спр.8.

30. Там само. – Спр.9.

31. Там само. – Спр.15.

32. Там само. – Спр.22.

33. Там само. – Спр.24.

* * *

УДК 35.075.2.004.14(477.51) «1917»

Нітченко А., кандидат історичних наук, доцент кафедри цивільного, господарського та кримінального права, Чернігівський інститут економіки і управління (Україна, Чернігів), alla-nitchenko@mail.ru

Чернігівський губернський виконавчий комітет: засади створення, структура та склад

Мета дослідження – охарактеризувати засади створення, структуру та склад Чернігівського губернського виконавчого комітету. Використання методів актуалізації, структурно-функціонального аналізу, кількісного методу, методу математичної статистики та методу критичного аналізу документальних матеріалів забезпечили науковість і достовірність пропонованої студії. Доведено, що Чернігівський губернський виконавчий комітет у 1917 р. мав коаліційний характер, слабку внутрішню структуру та був нездатний пристосовуватися до мінливої політичної ситуації, що зрештою призвело до ослаблення його ролі у губернії. Як наслідок, після проведення виборів до органів місцевого самоврядування, діяльність губвиконкому втратила сенс, що зумовило його зникнення.

Ключові слова: Чернігівська губернія, виконавчі комітети, губернський виконавчий комітет, Постійне Бюро губвиконкому.

Nitchenko A., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor at Civil, Commercial and Criminal Law Sub-Faculty of Chernihiv Institute of Economics and Management (Ukraine, Chernihiv), alla-nitchenko@mail.ru

Chernihiv Government Executive Committee: Creation Fundamentals, Structure and Composition

Research aims to characterize creation fundamentals, structure and composition of Chernihiv Government Executive Committee. Different methods of research were used for achieving this purpose. Actualization Method enabled to determine scientific importance of the problem. Structural and Functional Analysis Method was used to clarify the peculiarities of Government Executive Committee structure. Quantitative Method and Mathematical Statistics Method allowed to emphasize certain features and peculiarities of Government Executive Committee staff forming. Documents Critical Analysis Method was used to review archive materials. Reference to and combination of these cognition methods ensured scientific character and reliability of the study offered. The analysis results show that in 1917 Chernihiv Government Executive Committee was of coalition nature, weak internal structure and was incapable to adapt to changeable political situation that finally led to weakening of its role in the governorate. Consequently after elections to local governing institutions Government Executive Committee activity lost significance and it was closed.

Keywords: Chernihiv Government, Executive Committees, Government Executive Committee, Regular Bureau of Government Executive Committee.

Нітченко А., кандидат исторических наук, доцент кафедры гражданского, хозяйственного и криминального права, Черниговский институт экономики и управления (Украина, Чернигов), alla-nitchenko@mail.ru

Черниговский губернский исполнительный комитет: принцип создания, структура и состав

Цель исследования – охарактеризовать принципы создания, структуру и состав Черниговского губернского исполнительного комитета. Использование методов актуализации, структурно-функционального анализа, количественного метода, метода математической статистики и метода критического анализа документальных материалов обеспечили научность и достоверность предлагаемой статьи. Доказано, что Черниговский губернский исполнительный комитет в 1917 г. имел коалиционный характер, слабую внутреннюю структуру и был неспособен приспособливаться к непостоянной политической ситуации, что в итоге привело к ослаблению его роли в губернии. Как следствие, после проведения выборов в органы местного самоуправления, деятельность губисполкома потеряла смысл, что обусловило его исчезновение.

Ключевые слова: Черниговская губерния, исполнительные комитеты, губернский исполнительный комитет, Постоянное Бюро губисполкома.

У попередній публікації (Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник», Вип.74, С.32–35), на прикладі окремої адміністративної одиниці – Чернігівської губернії, ми висвітлювали генезу та еволюцію організаційної структури інституту комісарів Тимчасового уряду з урахуванням впливу на цей процес виконавчих комітетів громадських організацій (далі–виконкоми). Зокрема торкнулися питання виникнення мережі виконкомів на місцях та визначення їхнього місця у системі місцевого управління. Ця ж стаття присвячена реконструюванню внутрішньої структури Чернігівського губернського виконавчого комітету (далі–губвиконком).

Зазначена тема є актуальною з кількох причин. По–перше, вона дозволяє глибше зрозуміти суть революційних подій в загальноукраїнському контексті. По–друге, розкриває особливості функціонування губвиконкому на рівні окремої губернії.

Проблеми, пов'язані з визначенням соціальної сутності та структури виконкомів у різні часи, досліджували А.Андрєєв, Е.Бурджалов, Г.Герасименко, М.Карєва, В.Кострикін, Н.Кравчук, О.Малявський, П.Медведєв, І.Мінц, О.Моїсеєва, П.Решодько, А.Сенцов, А.Сєдов, П.Соболева, В.Старцев, В.Ундревич, А.Утьонкова та ін. Однак регіональні особливості формування та діяльності виконкомів загалом, та у Чернігівській губернії зокрема, тривалий час не актуалізувались взагалі. Так, у 1920–ті рр. В.Щербаков стисло дослідив історію створення Чернігівського виконкому, не висвітливши проблему соціального та правового статусу комітету [1]. У 2000–ні рр. О.Онїщенко дослідила окремі аспекти історії створення та функціонування Чернігівського губвиконкому, залишивши поза увагою проблеми соціально–політичного складу та внутрішньої структури [2]. Отже, про історіографічну традицію вивчення виконкомів Чернігівської губернії говорити ще рано. І досі залишається актуальною необхідність комплексного осмислення та об'єктивного відтворення генези й еволюції внутрішньої структури та регіональної специфіки виконкомів у 1917 р. Відтак метою статті є з'ясування організаційних особливостей формування та внутрішньої структури Чернігівського губвиконкому у 1917 р.

Варто зауважити, що міські, повітові, волосні, посадські, сільські та хutorські виконкоми у Чернігівській губернії організаційно оформилися переважно у березні 1917 р., тому вже наприкінці березня постало питання про створення губернського керівного органу.

Процес створення губвиконкому пройшов кілька етапів. Спочатку 20 березня на засіданні Чернігівського міського виконкому відбулися вибори п'ятьох членів. Надалі губвиконком поповнювали представники міських і волосних виконкомів, а також приймалися заяви від різноманітних партій, союзів і організацій, які мали бажання вступити до комітету. У підсумку, з 21 по 24 березня, відбулося спеціальне губернське виборче зібрання представників повітових виконкомів, а також членів губернської продовольчої наради, в результаті якого було нарешті затверджено склад губвиконкому у кількості 50 членів [3].

За нашими підрахунками, на початок квітня 1917 р., представникам буржуазно–ліберальної течії у губвиконкомі належало близько 14% місць, демократичної течії – 34%, радикально–демократичної – 52%. Слід також відмітити, що представники від національних товариств на той момент відігравали дуже пасивну роль. До складу Чернігівського губвиконкому увійшов лише один представник від єврейського національного товариства, що становить відповідно лише 2% [3].

В цілому подібна характеристика не суперечить даним сучасних досліджень з історії виконкомів як в загальноукраїнському, так і в загальноросійському масштабах. Зокрема, вона підтверджує тезу радянських дослідників В.Старцева та Е.Бурджалова про те, що виконкоми навесні 1917 р. представляли собою коаліцію різних соціальних сил [4, с.193–207, 163–188].

Утворений губвиконком фактично перебрав на себе функції органів місцевої адміністрації. Його внутрішня структура була сформована наступним чином: президія у складі голови, двох товаришів голови та двох секретарів, завідувач справами губвиконкому, Постійне Бюро у складі 14 осіб та комісії. Причому президія комітету входила до складу Бюро, яке було постійно діючим виконавчим органом, відповідальним перед губвиконкомом. Всі члени губвиконкому могли брати участь у засіданнях Бюро з правом вирішального голосу. Згодом, президія отримала право вирішувати дрібні питання самостійно, без доповіді Постійному Бюро. Постійне Бюро займалося підготовкою та розробкою загальних заходів, які губвиконком надалі повинен був втілювати у життя. Для листування з повітовими та іншими місцевими виконкомом, а також приватними особами та для опублікування розпоряджень Тимчасового уряду при комітеті була створена канцелярія [5, л.23; 6, арк.8зв, 14]. До складу комісії входили члени комітету, які були знайомі з тією чи іншою галуззю спра-

ви. Якщо не вистачало своїх фахівців, то губвиконком запрошував їх із галузевих організацій. Комісії поділялися на постійні (наприклад, з політичного просвітництва народу, газетна, земельна тощо) або тимчасові, призначені для обговорення окремих питань та проблем (наприклад, міліційна з вироблення положення про тимчасову міліцію або комісія для розгляду конфліктів між духовництвом та прихожанами). Число членів комісій не було постійним та коливалось від 2–х до 10–ти (17–ти) чоловік за рахунок кооптованих осіб. Діяльність комісії багато в чому полегшувала роботу президії та Бюро, залишаючи за ними право ухвалення рішення з конкретної проблеми. Така схема розподілу обов'язків була достатньо продуктивною.

Головою губвиконкому було обрано І.Л. Шрага (голова президії міського виконкому, згодом, голова Чернігівського окружного суду та член Української Центральної Ради), товаришами голови – В.К. Селіванова (статистик) та А.М. Стрелкова, секретарями комітету – В.І. Курочкіна (кооператор) і Т.П. Хільченка (робітник), завідувачем справами губвиконкому – В.Л. Модзалевського. Членами Постійного Бюро були обрані: П.О. Бакулін (робітник), М.Н. Зубов (селянин), І.Ф. Хмелєвцов (лісник), Е.Н. Образцов (вчитель), І.І. Чайка (козак), П.Н. Шматок (робітник), А.Г. Пасіт та ін. Окрім названих представників, до складу Бюро з правом вирішального голосу увійшли: губкомісар М.А. Іскрицький, його товариші, уповноважений по продовольству С.Д. Семенів та товариш уповноваженого Т.І. Осадчий. □

Однак особовий склад Постійного Бюро часто змінювався, про що свідчить аналіз протоколів засідань [6; 3]. Як правило, кількість членів Бюро, котрі брали участь у засіданнях коливалась від 2–х до 10–ти. Це пояснювалося тим, що не всі члени Бюро могли постійно бути присутніми на засіданнях, так як мали виконувати ще основні службові обов'язки. Згодом деякі з членів губвиконкому почали взагалі відмовлятися від роботи в Бюро, посилаючись на брак часу і неможливість суміщення посад.

В травні 1917 р. відбулись вибори нових членів Постійного Бюро замість осіб, які вийшли з його складу [7, арк.80]. Значимо, що зміна складу губвиконкому негативно вплинула на його діяльність. Тому для налагодження більш ефективної роботи, комітету довелося додатково обрати третього товариша голови (І.Ф. Хмелєвцова), та третього секретаря комітету (Е.Н. Образцова) [7, арк.83]. І передали вирішення дрібних питань в розпорядження товариша голови В.К. Селіванова, секретаря комітету Т.П. Хільченка та одного із членів Бюро, за їх запрошенням [6, арк.28].

Незважаючи на вжиті заходи, робота Постійного Бюро губвиконкому ніяк не налагоджувалась. Наприкінці травня Е.Н. Образцов виніс на обговорення членів Бюро позачергову заяву, в якій намагався звернути увагу присутніх на причини ненормальної роботи Постійного Бюро [6, арк.167]. Зокрема в ній вказувалося на те, що ще жодне засідання Бюро не розпочиналось вчасно, що всі три товариші голови практично не беруть участі в них, а президія не здійснює підготовчу роботу засідань тощо. До того ж, ефективній роботі Постійного Бюро почали заважати особисті непорозуміння серед членів Бюро та радикалізація селянського населення, що загострила відносини усередині повітових, волосних і сільських виконкомів.

Починаючи з квітня 1917 р., у Чернігівському губвиконкомі не відбулось жодного засідання Постійного Бюро, на якому б не займались розглядом питань стосовно проявів анархії у губернії, до яких почасти були причетні радикально налаштовані виконкоми [6, арк.1зв, 3, 5, 6зв, 8–8зв, 11, 14, 16, 23зв, 27, 208–208зв; 8, арк.2зв, 135]. Постійне Бюро губвиконкому почало отримувати з різних кутків губернії повідомлення про арешт посадових та інших осіб, про висилку з приходів священників, агрономів та інших громадських робітників, про самовільну рубку казенного лісу, про поземельні спори та порушення орендних договорів та про самоуправні розпорядження сільських виконкомів [6, арк.6зв, 14, 16–16зв, 27, 81, 125, 139зв, 142зв, 144–144зв, 147–148, 150, 168зв, 174зв, 176–177, 189–190; 8, арк.

к.96зв,110,113,128;7,арк.69]. Виконкоми Нікольської, Предмостної та Кухмістерської слобідок стали вимагати розширення своїх повноважень, як адміністративних органів та передачі в їхнє розпорядження усіх кредитів [7,арк.68]. Почепський міський виконком взагалі вимагав визнати його єдиним адміністративним органом у межах міста [7,арк.83]. А в деяких місцевостях волосні та повітові виконкоми самочинно перебирали на себе судові функції та примусово обкладали збором населення на свою користь [6,арк.187зв;9,арк.73]. Отже, мав місце прецедент відкритої непокори виконкомів розпорядженням Тимчасового уряду. Крім цього, з багатьох місць губернії почали надходити скарги про неправильність виборів членів виконкомів [10,арк.3;11].

Губвиконком разом з повітовими та міськими виконкомами намагався припинити безлад. Але в більшості випадків вони були «безсилі боротися з подібними явищами» і їм доводилося йти на поступки місцевому населенню [6,арк.16зв,124,144–144зв,165]. Як наслідок, вже на початку квітня 1917 р. перед Чернігівським губвиконкомом постало питання про дійсний авторитет виконкомів на місцях [6,арк.27зв]. Склад частини сільських та волосних виконкомів був переобраний, але деякі так і не зазнали суттєвої реорганізації [12,арк.14;6,арк.111зв;8,арк.104;117,арк.1]. Як правило, їхнє переобрання відбувалося таємним голосуванням і проходило під наглядом членів волосних або повітових виконкомів та рад солдатських і робітничих депутатів [13]. Зафіксовані також випадки, коли перевибори сільських виконкомів проходили в присутності повітового комісара та голови продовольчої управи [14].

Відбулася реорганізація і губвиконкому. До його складу було вирішено включати не більше 2–х представників від повітів [7,арк.68]. Але великі містечка, посади, поселення (які мали місцевий характер), члени з'їзду духівництва й мирян, губернський вчительський союз, Чернігівська рада військових організацій та інші громадські та політичні організації почали вимагати розширення представництва у губвиконкомі [7,арк.68]. Під таким тиском губвиконком був змушений визнати необхідність прийняти до свого складу представників від населених пунктів, які могли бути порівняні до міст за кількістю населення (тобто, мали мати не менш як 10 тис. чоловік). Але він категорично виступив проти поповнення свого складу представниками від професійних організацій за винятком вчителів, схвалюючи їхню просвітницьку діяльність на місцях [7,арк.73,76]. Таким чином, радикалізація селянського населення та виконкомів низового рівня викликала ще один виток реорганізації виконкомів, та призвела до перерозподілу соціально–політичних сил в губернії.

Питання про переобрання складу губвиконкому ще більш загострилося у червні 1917 р. Стало очевидним, що Постійне Бюро губвиконкому лише займалося координацією справ, передаючи їх на вирішення іншим галузевим органам (переважно продовольчим та земельним комітетам), тобто на практиці їх не вирішувало. Як наслідок, зменшилася кількість звернень з місць. Як зазначив один з членів Бюро «багато було побажань – діяльності не було» [6,арк.181].

Ситуація ускладнювалася ще більше тим, що у червні 1917 р. до Чернігівської губернії почали прибувати агітатори матроси–кронштадтівці (Н.Д. Сапон, Карабута (б.і), Н.І. Точений та ін.). Вони мали при собі посвідчення від Ради селянських депутатів м. Кронштадта, яке надавало їм право вирішального голосу у виконкомах, недоторканість особи та на носіння вогнепальної зброї і безкоштовного проїзду на всіх залізницях і пароплавах [6,арк.201]. Агітатори скликали сходи, закликали населення до повної непокори Тимчасовому уряду та насильницького захоплення земель і лісів [9,арк.58;15]. Хоча це були поки що поодинокі заклики до непокори Тимчасовому уряду, але вони вносили ще більшу анархію у діяльність повітових, волосних та селянських виконкомів.

Отже закінчувалася перша (весняна) хвиля революції, а губвиконком почав стрімко втрачати довіру населення через не ефективну роботу. З метою налагодження діяль-

ності, Постійне Бюро постановило: по–перше, призначити чергові засідання тричі на тиждень, замість щоденних: у вівторок, четвер та суботу; по–друге, доручити президії Бюро самостійно вирішувати та виконувати справи, які не мали принципового характеру; по–третє, встановити постійні чергування членів Бюро в ті дні, коли немає засідань: з 11–ої ранку до 14–ої години; по–четверте, розділити діяльність Постійного Бюро на два відділи. Перший – для організаційної роботи на місцях, другий – для участі в управлінні губернією, шляхом представництва у присутств'ях й комісіях та для найближчого ознайомлення з земським громадським господарством. Для вирішення цих завдань було ухвалено створити дві групи з членів Бюро. Одна група, в складі Е.Н. Образцова, П.Н. Шматка та М.Н. Зубова, створювалася для поїздок по губернії, головним завданням якої визнавалася агітація населення щодо внесення державних податків [6,арк.183–184]. Інша – для роботи в Чернігові, в складі Н.П. Шаталова, Н.М. Хільченка, та І.Ф. Хмелевцова. Однак було визнано, що губвиконкому не вистачає сил для організаційної роботи: кадрового складу вистачало об'їздити тільки повітові міста, але взяти на себе організацію сіл вже було не реально [6,арк.182]. Але ці заходи виявилися недостатніми для підвищення ефективності діяльності губвиконкому.

Наприкінці червня 1917 р. у Постійному Бюро губвиконкому знову розпочалась підготовча робота з реорганізації складу як Постійного Бюро, так і губвиконкому в цілому [6,арк.226зв]. Вона була завершена 2 липня 1917 р. ухваленням рішення, згідно з яким, замість Постійного Бюро губвиконкому створювалася Рада при губкомісарі. Це стало можливим тому, що Тимчасовий уряд ще не встиг завершити роботу з конструювання інституту комісарів. На практиці губкомісар був відповідальний перед губвиконкомом, а напрямки його діяльності були схожі з діяльністю виконкомів.

Персональний склад Бюро було реорганізовано наступним чином: до нього увійшли голова Постійного Бюро – І.Ф. Хмелевцов, два товариша голови – Н.М. Шаталов, П.Н. Шматок та один секретар – С.Т. Паренко. Також було обрано три кандидати до Бюро від губвиконкому: М.Н. Зубов, Д.М. Маслов і А.А. Тітенко [6,арк.88]. Але Постійне Бюро губвиконкому і надалі зазнавало змін.

Слід зауважити, що найважливіше значення мав, безумовно, особовий склад губвиконкому, від котрого залежала його діяльність. Особовий склад губвиконкому був значно розширений за рахунок представників від рад, політичних партій, губернського органу Центральної Ради – губернської української ради, земкомітетів та продкомітетів тощо [8,арк.60–60зв,66–67]. Таким чином, процедура формування комітету була радикально демократизована: представники буржуазно–ліберальної течії отримали близько 3% місць, демократичної течії – 62%, радикально–демократичної – 29% (табл. 1).

Таблиця 1
Кількісний склад Чернігівського губернського виконавчого комітету на 2 липня 1917 р.

Організації, соціальні групи та партії	Кількість представників	
	абс.	%
губвиконком	4	6,1
губернська земська управа	2	3
губернський земельний комітет	6	9,1
губернський продовольчий комітет	11	16,6
губернська продовольча каса	1	1,5
губернська українська рада	1	1,5
Чернігівський повітовий продовольчий комітет	1	1,5
міський виконавчий комітет	3	4,6
міська продовольча управа	1	1,5
міський продовольчий комітет	4	6,1
кооперативи	1	1,5

рада селянських депутатів	2	3
рада робітничих та військових депутатів	1	1,5
Українська партія соціалістів-революціонерів	3	4,6
соціал-демократи (меншовики)	2	3
соціалісти-революціонери, есери	1	1,5
Російська соціал-демократична робітничая партія (більшовиків)	2	3
Чернігівський міський комітет партії народної свободи	1	1,5
Чернігівський комітет Єврейської соціал-демократичної робітничої партії «Поалей – Ціон»	3	4,6
Чернігівська фракція Цейрей-Ціон	4	6,1
комітет єврейської громадської організації	1	1,5
помічник губернського комісара	1	1,5
робітники	1	1,5
селяни	5	7,6
не ідентифіковано	4	6,1
Всього:	66	100

Нажаль ми не змогли ідентифікувати 4 особи, що становить 6% від кількості представників.

Динаміка зміни особового складу Чернігівського губвиконкому навесні-влітку 1917 р., що представлена у діаграмах нижче (рис. 1–2), свідчить про те, що поміщикам та дворянам так і не вдалося активізувати свою роль у формуванні губвиконкому.

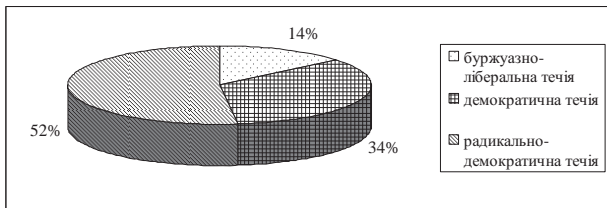

Рис. 1. Склад Чернігівського губвиконкому на початку квітня 1917 р.

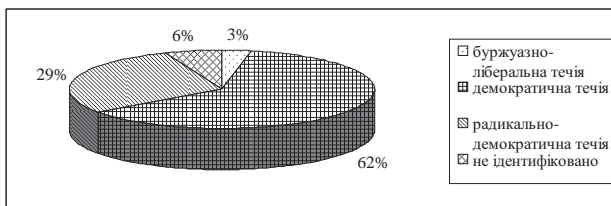

Рис. 2. Склад Чернігівського губвиконкому на початку липня 1917 р.

Виявилось, що після проведення реорганізації губвиконкому у липні 1917 р., позицію Тимчасового уряду (буржуазно-ліберальної течії) відстоювало лише близько 3%. На цей процес вплинуло не лише кількісне збільшення представників від повітів у відповідних організаціях, які увійшли до складу губвиконкому (внаслідок чого радикально-демократична течія отримала близько 29% місць), але і відмова деяких представників великого капіталу від участі в засіданнях губвиконкому в зв'язку з наближенням виборів до місцевого самоврядування. Зрозуміло, дані по одній губернії не є цілком репрезентативними, але вони багатозначні, тим більше що це типово аграрна губернія.

Засідання Ради при губкомісарі вирішено було проводити у комісара три рази на тиждень: у понеділок, середу і п'ятницю з першої години дня до третьої [8, арк. 110]. Крім цього, було вирішено здійснити злиття канцелярій, тому що робота канцелярії Постійного Бюро губвиконкому стала зайвою внаслідок скорочення роботи [8, арк. 1, 163в]. Таким чином, створення Ради при губкомісарі поклало початок процесам об'єднання місцевої виконавчої вла-

ди і складанню системи супідрядності влади. Рада перетворилася на коаліційний дорадчий орган при комісарі з контролюючими повноваженнями. Процес злиття губвиконкому з губкомісаром дає підстави стверджувати, що Чернігівський губвиконком перетворився на важливу ланку в системі урядової влади в губернії. Але не встигла Рада при губкомісарі сформуватися, як знову ж таки поставило питання про подальшу еволюцію її складу. У липні до складу Ради було введено ще по одному представнику від губернських земельного та продовольчого комітетів, що не вплинуло кардинально на вже існуючу структуру. Надалі Рада при губкомісарі не піддавалась реорганізації і в такому складі проіснувала до її ліквідації.

Отже, постійне вдосконалення внутрішньої організації губвиконкому обумовлювалося реаліями відповідного етапу розвитку революції та необхідністю розв'язання повсякденних проблем. Проте коаліційний характер, слабка внутрішня структура, нездатність губвиконкому пристосуватися до мінливої політичної ситуації, зрештою призвели до ослаблення його ролі у губернії. Після проведення виборів до органів місцевого самоврядування, діяльність губвиконкому втратила сенс, що зумовило його зникнення.

Список використаних джерел

- Щербаков В. Черниговщина накануне революции и в дооктябрьский период 1917 г. / В.Щербаков // Летопись революции. – 1927. – №2. – С.32–185.
- Онщенко О.В. Чернігівський губернський громадський виконавчий комітет у 1917 році / О.В. Онщенко // Література та культура Полісся. Вип. 17: Полісся та Лівобережна Україна в історичному та культурологічному контексті / [відп. ред. і упорядник Г.В. Самойленко]. – Ніжин, 2001. – С.159–165.
- От Черниговского губернского исполнительного комитета // Черниговская земская газета. – 1917. – №29. – 11 апреля. – С.7.
- Старцев В.И. Внутренняя политика Временного правительства первого состава / Старцев В.И.; [под ред. О.Н. Знаменского]. – Л.: Наука, Ленинградское отд-ие, 1980. – 256 с.; Бурджалов Э.Н. Вторая русская революция. Москва. Фронт. Периферия // Э.Н. Бурджалов. – М.: Наука, 1971. – 463 с.
- Государственный архив Российской Федерации. – Ф.1788. – Оп.2. – Д.154. – 236 л.
- Центральный державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф.1457. – Оп.1. – Спр.3. – 227 арк.
- Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО). – Ф.127. – Оп.254а. – Спр.47. – 111 арк.
- ЦДАВО України. – Ф.1457. – Оп.1. – Спр.4. – 233 арк.
- ДАЧО. – Ф.1821. – Оп.1. – Спр.115. – 63 арк.
- ДАЧО. – Ф.145. – Оп.3. – Спр.2811. – 18 арк.
- Протоколы заседаний Президиума Козелецкого уездного исполнительного комитета 20 июня 1917 г. // Известия исполнительного и продовольственного комитетов и земства Козелецкого уезда. – 1917. – №17. – 5 июля. – С.3.
- ЦДАВО України. – Ф.1457. – Оп.1. – Спр.1. – 36 арк.
- [21 мая по предложению уездного комиссара...] // Известия Нежинского общественного комитета. – 1917. – №24. – 26 мая. – С.2.
- Заседание 4 мая уездной секции Нежинского общественного комитета // Известия Нежинского общественного комитета. – 1917. – №22. – 18 мая. – С.4.
- Съезд сельских и волостных комитетов Нежинского уезда 4 мая // Известия Нежинского общественного комитета. – №32. – 10 июня. – С.2–3.

* * *